

ALTIN/DÜNYA TARİHİNE FARKLI BİR PENCERE

Ormanda iki patika kesişti ve ben-
Az ayak basılmışını seçtim içlerinden,
Ve işte bütün farkı o yarattı.

Robert Frost,
The Road Not Taken,1916

BAŞLARKEN

Her ne kadar adına ALTIN demiş olsak da, elinizdeki kitap, altının, gümüşün, kalayın, tuncun, demirin, daha birçok kıymetli madenin ve değerli taşın tarih içinde izini sürerek kaleme alınmış bir dünya tarihi denemesidir. Ancak son bölümleri Tek Metalli Para Sistemine odaklanmış olması dolayısıyla ALTIN adı uygun görülmüştür.

Kitap, dünya tarihine farklı bir pencereden bakar. Birçok bakımdan yeni açılmış bir penceredir. İlk bölümlerinde, özellikle altın ve gümüş dolu hazinelerin tarih boyunca nasıl el değiştirdiğini inceler. Sudan'daki altın madenlerinden, Altaylardaki ve Anadolu'daki metalürji devriminden, Atina'daki gümüş madenlerinden, Avrasya'nın her tarafına yayılmış sayısız kurganda yapılmış kazıların ortaya çıkardığı değerli eşyalardan ve bilgilerden yola çıkarak kıymetli madenlerin tarihin oluşumuna yaptığı etkilere yer verir.

Akla gelebilecek her şey (tarım, silah, at, salgın hastalık, nüfus, iklim felaketi ve teknoloji vb gibi) tarihin iniş çıkışlarını, kavimlerin yükselişi ve düşüşünü açıklamakta elbette

İBRAHİM OKUR

ALTIN/DÜNYA TARİHİNE FARKLI BİR PENCERE

önem taşırlar. Ama mevcut olgulara bakıldığında, tarih hakkında en çok şey anlatan *altın*dır. Mihenk taşı olarak altın alındığında, tarih, sadece olan bitenleri değil, verdiği dersleri de zorluk çıkarmadan gözler önüne serer.

Altına dayalı olmayan hâlihazır kâğıt para sisteminin dünya ekonomisini sürüklemekte olduğu muhtemel sonuçlar, gelecek üzerinde kafa yoran zihinlerde özel bir önem taşıyor. Kitabımızı altın standardı benzeri, gerçek varlıklar sepetine bağlanmış yeni bir para sistemi tartışmalarının yoğunlaşmaya başladığı bir dönemde yayınlıyoruz. Katılımın giderek artacağına inandığımız söz konusu tartışmalarda ufkun açılmasına katkıda bulunduğumuza inanıyoruz.

Tarihçinin bu güne kadar gerektiği gibi üzerinde durmadığı bir alanda çalıştığımızı düşünüyoruz. Kitabın konusu tarihin bütün alanlarını ve alt dallarını yakından ilgilendirir. Tarihi, galiplerin anlattığı –ya da herkesin kendi işine geldiği gibi anlattığı– bir masal olmaktan çıkarmanın önemine inanıyoruz. Tarihin ideolojik kalıplara dökülmüş halini yıkmaya ve yerine somut gerçeklere dayalı bir tarih biliminin almasına katkıda bulunmaya çalıştık. Bir başka deyişle, tarihi hakıyla özümsemek için sağlam bir zemin hazırlamayı denedik.

Her şey pas tutar ve zamanla yok olur. Ancak öyle bir şey vardır ki zaman onu yenemez. Bu altındır. Tarih boyunca toprak üstünden ve dere boylarından toplanan ya da toprak altından çıkarılan altının neredeyse tamamı, günümüzde de varlığını sürdürmekte, şu veya bu şekilde kullanılmakta, bir kısmı da gömülü oldukları yerlerde defnecileri veya arkeologları beklemektedir. Parmağımızdaki altın yüzük beş bin yıl önce Sudan'da bir altın madeninde kölelerin canı pahasına çıkarılmış olabilir. Bu haliyle tarihin tanığıdır bu altın. Ama dili yoktur, başından geçenleri anlatabilsin. Oysa tarihin kanlı canlı hikâyesinde başrol oyuncusudur. Tetikçidir, uyarıcıdır.

İBRAHİM OKUR

ALTIN/DÜNYA TARİHİNE FARKLI BİR PENCERE

Altın, aynı zamanda metallerin içinde en ilginç olanıdır. Fiziksel özellikleri bir yana, çıkarılması ve saklanması da hayret vericidir. Beş-on gram altın elde etmek için ortalama olarak derinlerden bir ton kadar toprak çıkarmak gerekir. Uzun ve masraflı uğraşlardan sonra saflaştırılıp külçe haline getirilir ve sonra yine götürülür ve yeraltındaki kayalara oyulmuş kasalarda saklanır. Zaten toprak altında duran bir şeyi uzun ve masraflı uğraşlarla toprak üstüne çıkardıktan sonra tekrar toprak altına göndermek nasıl açıklanabilir? İnsanoglunu bu işe zorlayan mekanizma nedir?

Böyle bir konuyu enine boyuna araştırmak düşüncesi, dünya tarihi ile ilgili okuduğumuz kitaplarda karşılaştığımız bilgiler dolayısıyla zihnimizde oluştu. Merakımız bu doğrultuda uyanınca özel olarak araştıralım istedik. Geleceği doğru görebilmek için dürbünü doğru ayarlamak gerekiyordu. Ne var ki, şimdiye kadar çok faydalandığımız sayısız kaynak kitapta, altına ve gümüşe, ya da uygarlığın önemli göstergelerinden olan metalürjiye yeterince yer verilmediğini, tarihsel olayların anlatılması sırasında başat itici güç olduğu halde, kıymetli madenlere, neredeyse hiç denebilecek mertebede önem verilmediğini anladık. Metalürji tarihini diğer disiplinlerden soyutlanmış bir alt başlık halinde bırakılmış olarak bulduk.

Ne balta, ne kazma, ne mızrak ucu, ne kılıç ne kama yapılamayan, gündelik hayat açısından hiçbir işlevsel değeri olmayan altın neden bu kadar önemli? Önemi neden artarak gelmiş?

İşimiz kolay değildi ama pek incelenmemiş konuların üzerine gitmek tam da istediğimiz gibi bir işti. Önce metalürji tarihiyle ilgili veya doğrudan altına ve gümüşe odaklanmış, içindeki ipuçlarından yararlanabileceğimiz birkaç kitap bulduk. Söz konusu kitapların çizdiği patikayı takip ederek araştırmamızı genişlettik ve elinizdeki sonuçlara ulaştık. Altın

İBRAHİM OKUR

ALTIN/DÜNYA TARİHİNE FARKLI BİR PENCERE

ve gümüşün izini sürerek araştırma yapınca hem tarihe farklı açıdan yaklaşan bir kitap ortaya çıktı hem de dünyanın gelmiş geçmiş en büyük örgütlü soygunlarının tarihi sergilenmiş oldu. Bu haliyle kitap hem özel bir konuya hem de genel tarihe hitap ediyor. Araştırmamız sırasında karşımıza çıkan bulgular bizi heyecanlandırdı ve hatta birçok konuda hayretler içerisinde kaldık. Okuyucumuzu da heyecanlandıracağını ve şaşırtacağını umuyoruz.

Daha önce, uygarlığın kritik yolu olarak temizliğin tarihini inceledik ve yayınladık. Bu kez de uygarlığın bilinmesi gereken bir başka kritik yolu olarak, metallerin insan hayatına nasıl girdiği ve gelişmeleri nasıl hazırladığı konusunu inceliyoruz. Burada altının ve gümüşün özel ve ilginç bir yeri var. Tırnakla bile çizilebilecek kadar yumuşak olmaları nedeniyle her iki metal de işlevsel değil. Kazma, kürek, pulluk, balta vb yapmakta kullanılamıyor. Birinin güneşin, diğerinin ayın rengini andırması ve diğer doğal taşlar arasında ilginç parlaklıkları sayesinde söz konusu metallerin *manası* olduğuna inanan eski çağ insanları bunları kutsamışlar. Tarihin bütün aşamalarında onları elde edebilmek için birbirleriyle kanlı savaşlar yapmışlar.

Bu kitabı yazmamıza yol açan başka etkenler de var. Mesela, altına bağlı para standardından, altınla bağını koparmış para sistemine geçilmesi sürecini incelerken, altının ve gümüşün, tarihin akışı içerisinde kazandığı kültür değeri dikkatimizi çekti. Bu konuda kendimize sordüğümüz, bizi tarihin tüneline gerisingeriye taşıyan sıra sıra soru bizi çok eski çağlara kadar taşıdı. Meğerse tozlu raflarda hakkıyla değerlendirilmeden bekletilen birçok önemli bilgi mevcutmuş.

Günümüz insanının kolayca anlayabileceği nedenlerden ötürü, kâğıt paranın dolaşımdaki başarısı, onu piyasaya sürünlere duyulan güvene, bir başka şekilde ifade edecek olursak, onu çıkartan *kurumun* başarısına bağlıdır. Son yıllarda,

İBRAHİM OKUR

ALTIN/DÜNYA TARİHİNE FARKLI BİR PENCERE

dünyanın giderek karmaşa eğilimine girdiği göz önünde bir gerçektir. Düzenin ortadan kalkması ve düzensizliğin sinsi sinsi yayılması, başta ABD olmak üzere bütün küresel güçlerin otoritelerinin ve onlara olan güvenin sarsılmasına neden olmakta, artan kargaşa eğilimi geleceği bulanıklaştırmaktadır. Ne de olsa, 1 milyon dolar değerinde 100'lük banknot basmanın maliyeti sadece 60 dolardır. Bir kâğıt parçasına 100 dolarlık satın alma gücü kazandıran sadece banknotların altındaki imzaya olan güvendir. Söz konusu güven mutlak bir güven duygusu değildir elbette. Nitekim günümüzde her geçen gün daha fazla sorgulanmaktadır. Yaşanan gerçekler, sadece güvene dayalı kâğıt para sistemine şüpheyile yaklaşılmasına neden oluyor ve şüphe duygusu güçleniyor. Söz konusu şüphelerin hiç de yersiz olmadığı, kitabımızın son bölümünde yer verilen, ABD ile Çin arasındaki tahvil–dolar oyunu incelendiğinde açıklığa kavuşacaktır.

Altın standardına geri dönmek ya da gerçek değerlerden oluşan bir sepet oluşturmak ve parayı buna bağlamak, mevcut düzenin son revizyon işlemi olacaktır. Para-finans sistemi konusunda reform zorunluluğu kendini giderek daha fazla açığa vuruyor. Bunu her geçen gün biraz daha karmaşık bir doğaya kaymakta olan para oyunları gayet açık gösteriyor. İnsanların tasarruflarını ellerinden almak için her gün yeni bir yöntem ortaya atılıyor. Hâlihazır para-finans sisteminin ve aslında sanal olan kâğıttan varlıkların değerinin korunması, yayıncı kuruluşun kredisine bağlıdır. Ama “altının güvene ihtiyacı yoktur; o kendi kendini anlatır”. Demek ki mevcut küresel egemenlerin geleceği, kâğıtla altın arasındaki tercihle yakından ilgilidir.

Bir başka şekilde ifade edecek olursak, elinizdeki kitap, tarih boyunca altının kendi kendini anlatabilme kapasitesini de inceliyor. Eğer benzetme yerindeyse, altının insanları yönetmek, yönlendirmek gibi inanılmaz bir özelliği de var.

İBRAHİM OKUR

ALTIN/DÜNYA TARİHİNE FARKLI BİR PENCERE

Bu araştırmaya, uzun yıllar önce, yeni bir kitap yazmak için değil, kendi merakımızı gidermek için başlamıştık. Neden böyle oldu? Nasıl oldu da böyle oldu? Bu sonucu hangi etkenler doğurdu?, vb gibi. Arkeoloji ve tarih biliminde nedensellik ilişkileri uzun yıllardan beri ilgi alanımıza giriyordu. Nedenlerini açıklayamadığımız her türlü bilgiyi askıda beklettik. Kıscası, merakımıza yenildik ve yıllarca uğraştık. Tuttuğumuz notlardan kalın bir klasör rafta yer işgal ediyordu.

Diğer yanda, notlarımızı yayına hazırlamaya zorlayan bir başka neden, günümüzde Türk kimliği içinde özetlenmiş olan, tarihin çeşitli evrelerinde önemli roller oynamış toplulukların, uygarlığın biçimlenişindeki olağanüstü etkilerini bu araştırmamızın çeşitli aşamalarında birçok noktada fark etmiş olmamızdır. Araştırmamızın çerçevesini oluşturan bakış açısından, Türklerin tarihteki rollerinin daha açık ve berrak görülebiliyor olması kitabın hazırlanmasında önemli bir etkindir. Notları derleyip yayınlamasaydık, bu kadar emek sarf ettiğimiz bilgilerin yazılı olduğu kâğıtlar günün birinde karton fabrikasına hammadde olmak üzere yola çıkabilirdi. Bu tehlike yüzünden, kitaplığımızın rafında durmaya devam etmesi hiç doğru olmazdı.

Bu kuşkuyla notlarımızı bir yıl uğraşarak derledik ama tarihsel olayların nedensellik zincirine yoğunlaştığımız zaman birçok eksikliğimiz olduğunu da anladık. Yayına hazırlamanın uzun sürmesinin nedeni henüz araştırmadığımız bazı konuların farkına varmamız oldu.

Mudanya, Eylül 2015